

УДК 330.34.2

DOI: 10.25140/2411-5215-2018-1(13)-86-91

Гліб Мілютін

**МЕТОДИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ЩОДО ДОСЛІДЖЕННЯ СТРУКТУРНИХ
ЗРУШЕНЬ В ЕКОНОМІЦІ ТА ЕНЕРГЕТИЧНОМУ СЕКТОРІ КРАЇНИ**

Глеб Милютин

**МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОЛОЖЕНИЯ ПО ИССЛЕДОВАНИЮ СТРУКТУРНЫХ
СДВИГОВ В ЭКОНОМИКЕ И ЭНЕРГЕТИЧЕСКОМ СЕКТОРЕ СТРАНЫ**

Glib Milyutin

**METHODICAL PROVISIONS FOR RESEARCH OF STRUCTURAL CHANGES IN
THE ECONOMY AND THE ENERGY SECTOR OF THE COUNTRY**

У статті запропоновано уточнене тлумачення сутності поняття «структурні зрушення» в національній економіці як процес створення нових співвідношень між галузями економіки країни й запропоновано методичний підхід до аналізу структурних зрушень в економіці України.

Ключові слова: структурні зрушення; економічний розвиток; енергетичний сектор; національна економіка.

Рис.: 1. Табл.: 2, Бібл.: 8.

В статье предложено уточненное толкование сущности понятия «структурные сдвиги» в национальной экономике как процесс создания новых соотношений между отраслями экономики страны и предложен методический подход к анализу структурных сдвигов в экономике Украины.

Ключевые слова: структурные сдвиги; экономическое развитие; энергетический сектор; национальная экономика.

Рис.: 1. Табл.: 2. Библ.: 8.

The article proposes a precise interpretation of the essence of the concept of "structural changes" in the national economy as a process of creating new relations between branches of the country's economy and proposes a methodical approach to the analysis of structural changes in the Ukrainian economy.

Keywords: structural shifts; economic development; energy sector; national economy.

Fig.: 1. Table: 2. References: 8.

JEL Classification: O14

Постановка проблеми. Дослідження структурних зрушень в економіці України вимагає вирішення низки питань, що тісно пов'язані як з визначенням сутності структурних зрушень, так і факторів інтенсифікації структурної трансформації національної економіки. Вирішення проблем структурної перебудови національної економіки потребує розробки державної структурної політики та формування механізмів її реалізації.

Здатність країн світу вирішувати одночасно важливі проблеми здійснення прогресивних структурних зрушень в економіці та її енергетичному секторі суттєво впливає на рівень їхньої енергетичної безпеки. Враховуючи всі особливості економічних систем країн світу, структур їхніх національних економік, а також відповідні їм ступені енергетичної безпеки, можна вважати, що феномен узгодження напрямів та темпів проведення модернізації електроенергетики з напрямками й темпами структурної перебудови національного господарства має глобальний характер. Отже, і в Україні таке узгодження необхідно передбачати у процесі формування програм модернізації енергетичного сектору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У теперішній час переважає погляд про несумісність соціально-економічного розвитку країн світу з гальмуванням процесів модернізації сектору економіки. Таким чином, сьогодні потрібно розробити механізми інтеграції економічних і технологічних концепцій модернізації електроенергетики України.

Ця модернізація має бути спрямована на забезпечення ефективного функціонування й розвитку національної економіки, який втілюється в життя шляхом прогресивних структурних зрушень.

Питання визначення сутності структурних зрушень в економіці країн світу та факторів їх прискорення досліджуються в роботах багатьох вітчизняних та зарубіжних учених, у тому числі С. Білої [1], В. Бодрова [2], О. Горняк [3], С. Григор'євої [4], О. Мельник [5], Л. Проскуракової [6] та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Поширене тлумачення сутності «поняття структура національної економіки» має підґрунтям наявність певних співвідношень між галузями виробництва. Ці співвідношення визначають взаємозв'язки та пропорції між окремими видами економічної діяльності в національній економіці. Разом з цим проблеми як визначення сутності поняття «структурні зрушення» в економіці, так і теоретико-методичні аспекти їх оцінювання потребують подальшого розвитку.

Мета статті. Метою цієї статті є обґрунтування методичних положень щодо дослідження структурних зрушень в економіці та енергетичному секторі України.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах посилення впливу економічної глобалізації структура національної економіки опосередковано відображає не тільки стан внутрішнього (національного) поділу, а й напрями участі країни в міжнародному поділі праці. Враховуючи європейський вибір розвитку України, слід підкреслити, що структура її національної економіки має перебудовуватися за цим напрямом. Виходячи з такого трактування поняття «структура національної економіки», можна надати визначення поняття «структурні зрушення в національній економіці».

Поняття «структурні зрушення в національній економіці» позначає процеси створення нових співвідношень між галузями виробництва, внаслідок якого перетворюються діюча система поділу праці на національному рівні й розбудовуються напрями й форми участі країни в міжнародному поділі праці, зокрема й на європейському рівні, формуються нові взаємозв'язки та пропорції між національними та/або зарубіжними товаровиробниками, що здійснюють різні види економічної діяльності.

Очевидно, що кожна економічна структура має відповідну матеріально-енергетичну першооснову. Таким чином, реалізуючи структурні зрушення в національній економіці, необхідно цілеспрямовано змінювати і складові цієї першооснови, які визначають характер речовинно-енергетичного обміну в процесі виконання виробничих процесів виготовлення продукції. Іншими словами, напрями й темпи структурної перебудови національної економіки мають узгоджуватися з напрямками й темпами модернізації її енергетичного сектору.

Зважаючи на існування значної кількості зарубіжних і вітчизняних практик та моделей узгодження напрямів зрушень структури національної економіки з напрямками модернізації її енергетичного сектору, можна дійти висновку, що існують певні спільні умови його ефективної реалізації. Проведені дослідження показали, що до їх числа слід віднести такі:

- створення національної системи підготовки науково-технічних прогнозів і стратегій соціально-економічного розвитку країни та її регіонів, у межах якої процеси узгодження напрямів і темпів структурної перебудови національної економіки з напрямками й темпами модернізації енергетичного сектору загалом і електроенергетики мають розглядатися з позицій розбудови матеріально-енергетичного підґрунтя для реалізації програм сталого соціально-економічного розвитку держави;

- формування науково обґрунтованої концепції узгодження процесів структурної трансформації національної економіки з модернізацією енергетичного сектору й електроенергетики як його складової, в основу якої має бути покладено орієнтацію на ефективне енергетичне забезпечення динамічного інноваційного розвитку тих видів економічної діяльності, що пов'язані з виробництвом наукоємної продукції з високим рівнем доданої вартості;

- адаптацію організаційно-економічних механізмів координації напрямів і параметрів динаміки змінювання структури національної економіки з напрямками й параметрами динаміки модернізації енергетичного сектору, у т. ч. електроенергетики на засадах

ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

посилення ролі державного регулювання соціально-економічного розвитку країни та залучення й використання різних форм державно-приватного партнерства для акумулювання й ефективного використання інноваційних ресурсів;

- забезпечення ефективного використання та нарощування науково-виробничого потенціалу національного машинобудування при формуванні програм структурної перебудови національної економіки та програм модернізації електроенергетики країни.

Дослідимо, які структурні зрушення відбувалися у 2001–2015 рр. в економіці України за допомогою методичного підходу, логіка якого наведена на рисунку.

Рис. Методичний підхід до аналізу структурних зрушень в економіці України

Значущість видів економічної діяльності (ВЕД) в економіці України (етап 1 методичного підходу) в 2000 і 2015 рр. визначається за допомогою показника їхньої питомої ваги в загальному випуску продукції в t-й період часу, а темп зміни їхньої динаміки за Δt-й період часу.

За даними [8], найбільшу питому вагу в економіці України у 2015 р. мали такі ВЕД: сільське, лісове і рибне господарство – 13,34 %; оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів – 13,11 %; виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів – 9,70 %; металургійне виробництво і виробництво готових металевих виробів – 7,04 %, транспорт, складське господарство – 6,94 %.

За значущістю в економіці України ВЕД у 2015 р. умовно можна поділити на 3 групи (табл. 1).

Таблиця 1

Класифікація ВЕД за значущістю в економіці України у 2015 р.

Питома вага в економіці, %	ВЕД
Висока (більше 5,0)	Сільське господарство (13,34 %); оптова та роздрібна торгівля (13,11 %), виробництво харчових продуктів (9,7 %), металургійне виробництво (7,04 %), транспорт, складське господарство (6,94 %)
Середня (від 1,0 до 5,0)	Будівництво (4,5 %), постачання електроенергії, газу, пари (4,22 %), операції з нерухомим майном (4,20 %), державне управління й оборона (3,52 %), хімічна та нафтохімічна промисловість (3,29 %), оренда машин та устаткування (3,08 %), освіта (2,86 %), машинобудування (2,75 %), фінансова та страхова діяльність (2,57 %), добування металевих руд (2,34 %), оброблення деревини та вироблення виробів з деревини (2,18 %), охорона здоров'я та надання соціальної допомоги (2,12 %), комп'ютерне програмування (1,70 %), добування сирової нафти та природного газу (1,44 %), діяльність пошти та зв'язку (1,35 %), виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції (1,32 %), інші галузі промисловості (1,01 %)
Низька (до 1,0)	Виробництво коксу та коксопродуктів (0,73 %), виробництво продуктів нафтопереробки (0,71 %), добування кам'яного та бурого вугілля (0,67 %), водопостачання та каналізація (0,64 %), тимчасове розміщування й організація харчування (0,67 %), надання інших видів послуг (0,54 %), наукові дослідження та розробки (0,51 %), текстильне виробництво і виробництво одягу (0,50 %), мистецтво, спорт і розваги (0,49 %)

Водночас за період 2000–2015 рр. найбільш динамічними ВЕД в економіці України були такі (етап 2 методичного підходу): комп'ютерне програмування – 894,7 %; оренда машин і устаткування – 320,8 %; операції з нерухомим майном – 267,5 %; фінансова і страхова діяльність – 193,2 % [8].

За динамічністю розвитку ВЕД економіки України в 2000–2015 рр. умовно можна поділити таким чином (табл. 2).

Таблиця 2

Класифікація за динамічністю розвитку ВЕД економіки України у 2000–2015 рр.

Темпи зміни, %	ВЕД
Високі (більше 150)	Комп'ютерне програмування (901,23 %), оренда машин та устаткування (321,74 %), операції з нерухомим майном (267,52 %), надання інших видів послуг (239,17 %), фінансова та страхова діяльність (193,02 %), оптова та роздрібна торгівля (188,78 %), державне управління й оборона (150,30 %)
Середні та низькі (від 100 до 150)	Добування металевих руд (146,58 %), оброблення деревини та вироблення виробів з деревини (138,09 %), тимчасове розміщування й організація харчування (120,93 %), освіта (117,14 %), будівництво (117,13 %), охорона здоров'я та надання соціальної допомоги (108,25 %), мистецтво, спорт і розваги (105,50 %), транспорт, складське господарство (104,37 %), виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції (101,72 %)
Від'ємні (до 100)	Сільське господарство (95,09 %), хімічна та нафтохімічна промисловість (92,63 %), виробництво харчових продуктів (85,83 %), діяльність пошти та зв'язку (82,69 %), добування сирової нафти та природного газу (82,18 %), інші галузі промисловості (78,45 %), наукові дослідження та розробки (76,63 %), Виробництво коксу та коксопродуктів (75,14 %), постачання електроенергії, газу, пари (72,52 %), водопостачання та каналізація (71,80 %), металургійне виробництво (68,65 %), машинобудування (47,29 %), текстильне виробництво, виробництво одягу (25,96 %), добування кам'яного та бурого вугілля (24,89 %), виробництво продуктів нафтопереробки (20,35 %)

Послідовна реалізація третього, четвертого та п'ятого етапів запропонованого методичного підходу до аналізу структурних зрушень в економіці України дозволила одержати відповідні висновки.

Незначні структурні зрушення в економіці України у 2000–2015 рр. відбулись у 7 ВЕД, при цьому 2 з них мали від'ємний напрям (сільське господарство і хімічна та

ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

нафтохімічна промисловість), а 5 – позитивний (виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції, будівництво, транспорт, складське господарство, охорона здоров'я та надання соціальної допомоги, мистецтво, спорт, розваги та відпочинок).

Суттєві структурні зрушення в економіці України в аналізованому періоді відбулися у 16 ВЕД, з яких 8 мали від'ємний напрямок (добування сирової нафти та природного газу, виробництво харчових продуктів, виробництво коксу на коксопродуктів, металургійне виробництво, водопостачання і каналізація, діяльність пошти та зв'язку, наукові дослідження та розробки), а 8 – позитивний (добування металевих руд, оброблення деревини та виробництво виробів з деревини, оптова та роздрібна торгівля, тимчасове розміщення й організація харчування, фінансова та страхова діяльність, операції з нерухомим майном, оренда машин та устаткування, державне управління і оборона).

Значні структурні зрушення в економіці України у 2000–2015 рр. відбулось у 5 ВЕД, з яких 4 мали від'ємний напрямок (добування кам'яного та бурого вугілля, текстильне виробництво і виробництво одягу, виробництво продуктів нафтопереробки, машинобудування), а 1 – позитивний (комп'ютерне програмування).

Висновки і пропозиції. Таким чином, можна зробити висновок, що загалом економіка України в 2000–2015 рр. мала спад виробництва. Особливо це стосується ВЕД, які відносяться до матеріальної сфери виробництва, що дає можливість припустити, що споживання електроенергії в Україні у цей період також повинно було скоротитися.

Список використаних джерел

1. Біла С. О. Структурна політика в системі державного регулювання трансформаційної економіки: монографія. Київ: УДДУ, 2001. 408 с.
2. Бодров В., Шепетько Р. Структурна політика в умовах загострення міжнародної конкуренції. *Міжнародна економічна політика*. 2014. № 2. С. 78–98.
3. Горняк О. В. Структурна політика України в умовах глобалізації світового господарства. *Економічний вісник національного гірничого університету*. 2014. № 3. С. 9–16.
4. Григор'єва С. В. Структурна політика та деякі суперечності сучасних форм її реалізації. *Економіка і управління*. 2013. № 2. С. 136–139.
5. Мельник О. С. Основні напрями структурної політики України в контексті забезпечення її конкурентоспроможності. *Управління економікою: теорія та практика*. 2011. № 4. С. 236–250.
6. Проскуракова Л. Н., Ермоленко Г. В. Возобновляемая энергетика 2030: глобальные вызовы и долгосрочные тенденции инновационного развития. Москва: НИУ ВШЭ, 2017. 96 с.
7. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2016 році». Київ: НІСД, 2016. 688 с.
8. WIOD 2016 Release. World Input-Output Database. URL: <http://www.wiod.org/database/wiots16> (дата звернення: 18.01.2018).

References

1. Bila, S. O. (2001). *Struktorna politika v sistemі derzhavnoho rehuliuвання transformatsiinoi ekonomiki* [Structural policy in the system of state regulation of the transformational economy]. Kyiv: UDDU [in Ukrainian].
2. Bodrov, V., Shepetko, R. (2014). *Struktorna politika v umovakh zahostrennia mizhnarodnoi konkurentsi* [Structural policy in the context of intensifying international competition]. *Mizhnarodna ekonomichna politika – International economic policy*, 2, 78–98 [in Ukrainian].
3. Gornyak, O. V. (2014). *Struktorna politika Ukraini v umovakh hlobalizatsii svitovoho gospodarstva* [Structural policy of Ukraine in the conditions of globalization of the world economy]. *Ekonomichnii visnyk natsionalnoho hirnichoho universitetu – Economic Bulletin of the National Mining University*, 3, 9–16 [in Ukrainian].
4. Hrigorieva, S. V. (2013). *Struktorna politika ta deiaki superechnosti suchasnykh form ii reali-zatsii* [Stricter politics and some contradictions in modern forms of its implementation]. *Ekonomika i upravlinnia – Economics and Management*, 2, 136–139 [in Ukrainian].

ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

5. Melnik, O. S. (2011). Osnovni napriami strukturnoi politiki Ukraini v konteksti zabezpechennia ii konkurentospromozhnosti [Main directions of structural policy of Ukraine in the context of ensuring its competitiveness]. *Upravlinnia ekonomikoiu: teoriia ta praktyka. – Economics Management: Theory and Practice*, 4, 236–250 [in Ukrainian].

6. Proskuryakova, L. N. & Ermolenko, G. V. (2017). *Vozobnovliaemaia energetika 2030: globalnye vyzovy i dolgosrochnye tendentsii innovatsionnogo razvitiia [Renewable energy 2030: global challenges and long-term trends of innovative development]*. Moscow: NIU VShE [in Russian].

7. *Analitichna dopovid do Shorichnoho Poslannia Prezydenta Ukrainy do Verhovnoi Rady Ukrainy «Pro vnutrishne ta zovnishne stanovyshche Ukrainy v 2016 rotsi» [An Analytical Report to the Annual Message of the President of Ukraine to the Verkhovna Rada of Ukraine «On the Internal and External Situation of Ukraine in 2016»]* (2016). Kyiv: NISD [in Ukrainian].

8. WIOD 2016 Release. World Input-Output Database. Retrieved from <http://www.wiod.org/database/wiots16>.

Мілютін Гліб Володимирович – добувач, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (пров. Інженерний, 1-а, м. Харків, 61166, Україна).

Милютин Глеб Владимирович –соискатель, Научно-исследовательский центр индустриальных проблем развития НАН Украины (пер. Инженерный, 1-а, г. Харьков, 61166, Украина).

Milyutin Glib – candidate, Research Center for Industrial Development Problems of the National Academy of Sciences of Ukraine (1-a Engineering side street, 61166 Kharkiv, Ukraine).

E-mail: ndc_ipr@ukr.net